

Årsrapport 2018

Andrej Kokkonen

Lektor i statsvetenskap, Göteborgs universitet

Programcensur för Bachelorprogrammet i jämförande politik, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Universitetet i Bergen, 2018-2021

Bakgrund

Detta är min första programrapport som sensor för Bachelorprogrammet i jämförande politik vid universitetet i Bergen. Programledningen har inte framfört några särskilda önskemål om inriktningen på min rapport (utöver fakultetens instruktioner), utan har gett mig fria tyglar att bedöma programmet efter eget omdöme. Jag har valt att lägga särskilt stor vikt vid mitt allmänna intryck av programmets organisering och - framförallt - sakinhåll (val av ämnen och litteratur).

Som underlag för min rapport har jag använt en rad källor. Jag har konsulterat den tidigare programsensorns, Åsa von Schoultz, slutrapport för 2017. Därutöver har jag gått igenom samtliga kursplaner och litteraturlistor, samt statistik kopplat till genomströmning och antagning som institutet har försett mig med. För att bedöma institutets forsknings- och undervisningskompetenser har jag läst igenom den utvärdering av norsk statsvetenskap som det norska vetenskapsrådet nyligen gav ut. Slutligen har jag intervjuat programledningen och studenter vid mitt besök i Bergen samt haft ett samtal med institutets prefekt.

Allmänt intryck

Mitt allmänna intryck är att institutets Bachelorprogram håller en mycket god kvalitet. Det erbjuder en gedigen och fokuserad utbildning inom ämnet komparativ politik, som utgör en av statsvetenskapens hörnpelare. Kursutbud och litteraturlistor speglar väl de viktigaste utvecklingstrenderna inom ämnet. Det är uppenbart att programledning och lärare anstränger sig för att hålla programinnehållet uppdaterat med den senaste forskningen, utan att för den sakens skull försaka de statsvetenskapliga klassikerna. Lärarkåren är mycket kompetent och bidrar i många fall med egen – högkvalitativ - litteratur till programmets kurser. Kort sagt, håller programmet en mycket god vetenskaplig kvalitet. Studenterna är också över lag mycket nöjda med programmet. Det är därför inte överraskande att det attraherar både norska och utländska sökande och har kunnat expandera kraftigt över tid. Sammantaget är programmet en stor tillgång både för institutet för jämförande politik och för universitet i Bergen.

Med det sagt finns det rum för förbättringar. Kursutbudet hade kunnat breddas med fler valfria kurser om politisk beteende på 200-nivån. Jag saknar även kurser som fokuserar på Norges politiska historia och politiska system. Det är min övertygelse att sådana kurser skulle öka programmets (redan höga) attraktionskraft både bland norska och utländska studenter.

Organisation och omfattning

Under 2013 genomfördes en omfattande reform av programmet med syfte att ge studenterna möjlighet att läsa fler kurser än tidigare och att undvika alltför tunga kursenheter. I sin nuvarande form består programmet av åtta obligatoriska kurser (100-nivån) de tre första terminerna. Termin fyra och fem får studenterna välja ett antal valfria kurser (200-nivån) och kan även studera utomlands. Den sjätte terminen skriver studenterna bacheloruppsats och fortsätter läsa valfria kurser. Programmet erbjuder även möjlighet till praktik. Kurserna går parallellt, så att studenterna läser antingen tre 10-poängskurser eller två 15-poängskurser samtidigt (per termin). Progression sker således främst mellan terminer.

Den första terminen ägnas, utöver den obligatoriska Ex.Phil-kuren, åt att introducera statsvetenskapen som ämne (SAMPOL100) och politiska ideologier (SAMPOL103). Den andra terminen består av tre relativt breda kurser som fokuserar på stats-och nationsbyggande (SAMPOL105), politiska institutioner i etablerade demokratier (SAMPOL106), samt politisk mobilisering (SAMPOL107). Termin tre läser studenterna två kurser: en mer specialiserad om demokrati och demokratisering (SAMPOL115) och en om samhällsvetenskaplig metod (MET102).

Utbudet av valfria kurser på 200-nivån varierar från termin till termin och spänner över en rad olika ämnen, till exempel kinesisk och amerikansk politik (SAMPOL222 och SAMPOL270) och politisk ekonomi (SAMPOL214). Det erbjuds både breda tematiska kurser och kurser med geografiskt fokus, som de nämnda kurserna om amerikansk och kinesisk politik. I allmänhet är kurserna på 200-nivån mer specialiserade än de kurser som ges på 100-nivån, även om det förekommer undantag (kursen om politisk ekonomi tycks mig till exempel vara så bred att den hade passat in i basutbudet av kurser på 100-nivån).

Sammantaget har programmet en logisk struktur där programmets första terminer erbjuder breda allmänna kurser, medan de valfria kurser som ges de tre sista terminerna är mer specialiserade och (delvis) bygger på de förra. Studenterna är över lag mycket nöjda med kursernas längd och examensformer. De anser även att programmet är logiskt uppbyggt och att de obligatoriska kurserna under de första terminerna förbereder dem för de mer specialiserade valfria kurser som erbjuds på 200-nivån.

Möjligen utgör det faktum att studenterna läser kurser parallellt ett hinder för progression, då sådan endast kan ske mellan kurser som ges olika terminer och inte - som i det svenska systemet - mellan varje kurs. Några studenter påpekar till exempel att de gärna hade läst hela metodkursen (MET102) innan de började läsa kursen om demokrati- och demokratisering (SAMPOL115), då den senare kursen innehåller en del litteratur som är svår att ta till sig utan kunskaper i statistisk metod. Dock bör inte problemet överdrivas, eftersom det även finns fördelar med att läsa kurser parallellt. Till exempel är det möjligt att förståelsen för hur man använder statistik ökar om man läser statistik parallellt med artiklar som använder sig av statistik.

Sammantaget måste de reformer som programmet genomgick 2013 sägas ha varit mycket framgångsrika att döma av hur nöjda studenterna är med programmets upplägg och kursernas längd. Min sammantagna bedömning är att programmet är mycket välorganiserat och att det inte finns mycket utrymme för förbättringar rent organisatoriskt.

Programmets organisation imponerar ännu mer med tanke på att programmet har expanderat kraftigt de senaste åren. Höstterminen 2012 och vårterminen 2013 anmälde sig sammanlagt 314 studenter till programmets kurser på 200-nivån. Höstterminen 2017 och vårterminen 2018 var motsvarande siffra 830. Antalet studenter på 200-nivån har alltså ökat med nästan 200 procent på fem år. Att ökningen har kunnat ske utan några större problem vittnar om en mycket god organisatorisk förmåga.

Ämnesinnehåll

De första två terminernas introducerande kurser tar upp vad man kan förvänta sig av en kurs i komparativ politik. Innehållet är också snarlikt det på liknande kurser vid universiteten i Göteborg och Aarhus där jag har varit verksam. Det finns en bra balans mellan klassisk komparativ politik, som fokuserar på staten och politiska institutioner (SAMPOL105 och SAMPOL106), och den politiska beteendeforskning (SAMPOL107) som fokuserar på väljare och som vanligtvis räknas till den komparativa politiken. Även om fokus ligger på moderna demokratiska politiska system diskuteras även ickedemokratiska politiska system och statens historia på ett förtjänstfullt sätt (framförallt i SAMPOL105). Min enda anmärkning är att Norges politiska system och historia inte diskuteras särskilt ingående, även om det förekommer enstaka texter som relaterar till ämnet.

Den tredje terminen ägnas en metodkurs (MET102) och en kurs om demokrati och demokratisering (SAPMOL115). Demokratiseringskursens litteraturlista är imponerande och balanserar väl mellan klassiker på området och nyligen utgivna artiklar från forskningsfronten. Litteraturen består också av en bra mix av enklare översiktsartiklar som riktar sig till en bredare publik (till exempel artiklarna från *Journal of Democracy*) och avancerade forskningsartiklar i ledande tidskrifter (som *American Political Science Review*). Även metodkursen förtjänar beröm. Få statsvetenskapliga institutioner i Norden kan skryta med att ha introduktionsböcker i statistik författade av institutionens egna medarbetare (Tor Midtbö). Det är en styrka att institutet för jämförande politik besitter en sådan specialkompetens. Samtidigt som den tredje terminens kurser förtjänar mycket beröm inleds också denna terminen en obalans i kursutbudet, där den politiska beteendeforskningen får stå tillbaka för en mer klassisk komparativ statsvetenskap som fokuserar på staten, regimer och politiska institutioner.

Utbudet av valfria kurser på 200-nivån är stort (se tabell 1). De senaste terminerna har studenterna haft i genomsnitt sex kurser per termin att välja på. Då kurserna ofta ges varannan termin innebär det att studenterna i praktiken erbjuds tolv valfria kurser per läsår – ett imponerande antal. Några kurser har geografiskt fokus, till exempel kurserna i amerikansk, kinesisk, arktisk och latinamerikansk politik. De flesta kurser har en mer

tematisk inriktning och fokuserar på ämnen som terrorism, medborgarskap, domstolar, konstitutioner, arbetsmarknadspolitik, eller bredare fält som politisk ekonomi. Ämnesbredden imponerar och reflekterar ett institut med ett stort antal specialkompetenser.

Samtidigt är det uppenbart att kursutbudet framförallt representerar den klassiska komparativa statsvetenskap som fokuserar på staten och politiska institutioner. Det har de senaste terminerna i princip inte erbjudits några renodlade kurser i politiskt beteende (till exempel väljarbeteende, politisk deltagande och politisk psykologi) på 200-nivån, vilket även den tidigare programsensorn, Åsa von Schoultz, påpekar i sin slutrapport. Några kurser tar visserligen upp teman som relaterar till politiskt beteende, till exempel SAMPOL221 (The Politics of Gender in Global Perspective) och SAMPOL214 (Political Economy), men de inslag i kurserna som fokuserar på väljare är förhållandevis perifera när man läser litteraturlistorna.

Det saknas också kurser som fokuserar på Norge i det valfria kursutbudet. Visserligen täcker en del kurser in delar av Norges politiska system i sina teman, men en detaljgranskning av litteraturlistorna visar att väldigt lite av litteraturen behandlar Norge specifikt. Med tanke på att programmet erbjuder en mängd andra kurser som fokuserar på enskilda politiska system och regioner kan bristen knappast förklaras med att man har valt ett tematiskt upplägg.

Sammantaget erbjuder bachelorprogrammet en imponerande mängd kurser och teman, även om dominansen av klassisk komparativ politik och avsaknaden av kurser om politiskt beteende blir större mot slutet av programmet. Det saknas också kurser som fokuserar på Norges politiska system. Nedan diskuterar jag dessa två brister mer ingående.

Tabell 2. Frivilliga kurser på 200-nivån, 2012-2019.

KOD	NAMN	2019		2018		2017		2016		2015		2014		2013		2012		
		VT	HT	VT	HT	VT	HT	VT	HT	VT	HT	VT	HT	VT	HT	VT		
202	Terrorism and counterterrorism																	
203	Comparative Artic and Indigenous Governance	X		X														
204	Varieties of Political Regimes: Latin Am. in C. P.	X				X		X		X		X						
205	Regions, Federalism and EU Integration	X		X		X		X		X		X						
206	<i>Constitution-Making, Democracy & Development</i>										X		X					
207	Citizenship: Theories and Policies		X		X					X		X		X				
208	The Commercialization of Security in Peace & Conf							X		X								
209	Courts, Law and Politics		X		X			X		X								
211	Islamist Mov. & Contentious Politics in the Mid. E.					X		X										
212	<i>Political Mobilization: Social Movements, Organizations and Pol.</i>																X	
213	<i>Political Economy and the Welfare State</i>														X			X
214	Political Economy	X		X		X		X		X		X		X				X
215	<i>EU Institutions and Politics</i>														X			X
216	Labour market policies in comparative perspective		X		X			X							X			X
218	Constitution and Politics	X				X		X										
219	Politics in the developing world	X		X		X												
220	<i>Politisk utveckling i Latin-Amerika</i>														X			X
221	The Politics of Gender in Global Perspective		X		X													
222	Chinese Politics and Society		X		X													
223	Democratic Transformations in Europe: Trends and Implications		X		X													
224	Corruption, Informality and Democracy in the EU Eastern Neighb.	X		X														
270	American Government and Politics		X		X		X		X		X		X		X			
TOTALT		7	7	5	7	7	4	5	3	5	2	4	2	4	1		4	

Bristen på kurser i politisk beteende

Bristen på valfria kurser i politiskt beteende på 200-nivån är slående med tanke på den stora bredd som urvalet av kurser uppvisar i övrigt. Visserligen ägnas en av de obligatoriska kurserna på 100-nivån politiskt beteende, men sammantaget får ändå den politiska beteendeforskningen sägas vara relativt dåligt representerad i programmets kursutbud. Det är iögonfallande mot bakgrund av hur central den politiska beteendeforskningen är inom statsvetenskapen idag, framförallt inom de delar av ämnet som studerar moderna demokratiska politiska system (vilket programmet i sin helhet gör). Den växande tillgången till enkätdata, registerdata, paneldata och experimentella studier har i det närmaste revolutionerat ämnet både teoretiskt och metodologiskt. Det är viktigt att studenterna får ta del av denna utveckling.

Avsaknaden av kurser i politiskt beteende är också förvånande med tanke på att den politiska beteendeforskningen vid Institutet för jämförande politik i Bergen har varit exceptionellt framgångsrik under senare år. Nyligen fick, till exempel, forskningsgruppen Medborgare, Opinion och Representation, som en av få forskningsgrupper i Norge, högsta betyg (excellent) i en utvärdering av norsk statsvetenskap. Forskningsgruppen har också varit med att ta initiativ till, och har varit driftsansvarig för, den norska medborgarpanelen och Digital Social Science Core Facility (DIGSSCORE), som används av forskare inom en rad andra ämnen (till exempel psykologi, nationalekonomi och sociologi) för experimentella studier och insamlandet av paneldata. Forskningsgruppen framgångar har resulterat i flera större forskningsanslag med fokus på politisk beteendeforskning de senaste åren. Kort sagt, ligger institutets politiska beteendeforskning i framkanten både nationellt och internationellt. Dessa framgångar har dock inte gjort några större avtryck i programmets kursutbud.

Programledningen är medveten om att programmet har en slagsida mot klassisk komparativ statsvetenskap och hade gärna sett fler kurser som fokuserar på politiskt beteende. Paradoxalt nog har den politiska beteendeforskningens exceptionella framgångar dock gjort att ledningen har stött på praktiska hinder i sin ambition att utöka antalet kurser om politiskt beteende. Framgången har nämligen resulterat i att de anställda som forskar om politiskt beteende har varit tvungna att köpa ut sig från sin undervisning för att kunna slutföra

forskningsprojekt och/eller arbeta med uppbyggandet av DIGSSCORE och den norska medborgarpanelen. Därför har det inte funnits tillräckligt med personal vid institutet för att utöka antalet kurser om politiskt beteende.

De vetenskapliga framgångar som forskningsgruppen för Medborgare, Opinion och Representation har rönt de senaste åren är i grund och botten mycket positiva för institutet. De utgör ett kvitto på att institutet ligger i den absoluta forskningsfronten i den politiska beteendeforskningen och bidrar till lärarkårens kompetensutveckling på området. Det är dock viktigt att den talang som forskningsgruppen besitter knyts närmare undervisningen på sikt – antingen genom att nuvarande personal successivt återgår till att undervisa i högre utsträckning än den gör i nuläget, eller genom att det sker nyrekryteringar till forskningsgruppen. Görs det kan ett redan bra bachelorprogram bli ännu bättre. Det finns många fördelar med att framgångsrika forskare under perioder tillåts koncentrera sig på sin forskning. Men, det är olyckligt om de avskärmas helt från undervisningen, med tanke på att deras kunskaper skulle kunna bidra till att lyfta undervisningen. I alla fall om vi gör det rimliga antagandet att det finns en positiv korrelation mellan vetenskaplig framgång och förmåga att undervisa och inspirera studenter.

Förmodligen kommer lärarproblemet till viss del att lösa sig själv på sikt, då institutet nyligen har rekryterat – och framöver kommer att rekrytera - ett antal postdoktorer och lektorer (försteamanuensis) som forskar om politisk beteende. En del personal som nu forskar och/eller driver DIGSSCORE på heltid kommer också att återgå i undervisning. Dock är det viktigt att både program- och institutionsledning har ögonen på bemanningssituationen framöver, så att balansen mellan klassisk jämförande politik och politiskt beteende blir bättre. Inte minst med tanke på institutets framtida möjligheter att rekrytera forskarstuderande till forskningsgruppen om Medborgare, Opinion och Representation bland de egna studenterna. Visserligen är arbetsmarknaden för statsvetare idag internationell, men det är också ett faktum att en stor del av de forskarstuderande ofta rekryteras bland institutets egna studenter. Om obalansen i kursutbudet kvarstår riskerar den därför att medföra även en obalans i möjligheterna att rekrytera framtida forskarstuderande till de olika forskningsgrupperna vid institutet.

Bristen på kurser om Norges politiska system

Varken på 100-nivån eller 200-nivån erbjuds det kurser med specifik inriktning mot Norges politiska system. Möjligen kan man se avsaknaden av sådana kurser som en konsekvens av en strävan efter att bygga kurserna kring bredare teman. Dock erbjuds redan idag en rad kurser som fokuserar på enskilda politiska system på den valfria 200-nivån. Och även om strävan efter så breda tematiska kurser som möjligt är lovvärd kan det finnas en poäng med att erbjuda studenterna kurser om specifika politiska system om dessa är särskilt viktiga för studenterna. Norge är definitivt ett sådant fall.

De flesta studenter som läser programmet är från Norge och ser sin yrkesframtid i Norge. Många av dem kommer också med stor sannolikhet att arbeta inom den norska förvaltningen, eller inom norsk politik. Det torde därför finnas en relativt stor efterfrågan på kurser med inriktning på Norges politiska system. Även många av de utländska studenter som läser programmets valfria kurser kan tänkas vara intresserade av Norges politiska system, givet att de har sökt sig till Norge för att läsa statsvetenskap.

I mina samtal med studentrepresentanter har det också framkommit att studenterna skulle vilja se en, eller flera, nya kurser med inriktning mot Norges (och Nordens) politiska system. Det främsta skälet är relevansen för den framtida yrkeskarriären. Studenterna ser även en pedagogisk poäng med att ha med Norge och Norden som jämförelsepunkter när man diskuterar olika politiska system i andra kurser i högre utsträckning än idag.

Jag är benägen att hålla med studenterna om att det vore bra att införa åtminstone en kurs som fokuserar mer specifikt på Norges politiska system. Dels finns det – som studenterna påpekar – en pedagogisk poäng i att jämföra utländska politiska system med det norska, eftersom det norska systemet är mer känt för (de norska) studenterna och därmed kan fungera som en naturlig utgångspunkt vid jämförelser. Dels skulle en kurs om Norge kunna hjälpa studenterna att orientera sig i det politiska system inom vilket de flesta av dem kommer att arbeta i framtiden - och därmed bidra till att öka programmets (redan stora) attraktionskraft. Faktum är att studentrepresentanterna nämner att många studenter väljer det konkurrerande bachelorprogram som erbjuds av institutet för administration och

organisationsvetenskap (ADMORG), eftersom de anser att programmets inriktning på Norges politiska system gör det mer relevant för deras framtida yrkeskarriärer.

Kort sagt, faller det sig naturligt att en norsk statsvetenskaplig institution kan erbjuda sina studenter kurser om Norges politiska system. Det torde heller inte vara några problem att rekrytera lärare till sådana kurser med tanke på att flera av institutets medarbetare är bekanta med, och har forskat om, Norges politiska system.

Man kan diskutera på vilken nivå sådana kurser bör ges. En fördel med att ha en obligatorisk kurs på 100-nivån är att de flesta studenter förmodligen kommer att vilja läsa kursen. Dessutom skulle en sådan kurs bidra med perspektiv som kan vara bra att ha med sig på kurser på 200-nivån som tar upp andra politiska system. Fördelen med att istället ha en valfri kurs på 200-nivån är att kursen då också kan läsas av utländska studenter som är intresserade av Norge.

Förslagsvis skulle man kunna slå två flugor i en smäll och lösa behovet av kurser om politiskt beteende och kurser med fokus på Norge samtidigt genom att skapa en kurs om Norges politiska system som fokuserar på politisk beteende (till exempel norska valjare). En sådan kurs skulle kunna använda sig av data och studier från den norska medborgarpanelen som redan är knuten till institutet via DIGSSCORE.

Möjligen skulle man också kunna öka inslaget av litteratur om Norge i andra kurser, men den bästa lösningen vore definitivt att inrätta en eller flera kurser som exklusivt fokuserar på Norge. Inte minst med tanke på "reklamvärdet" av sådana kurser gentemot potentiella studenter.

Slutsats

Bachelorprogrammet i jämförande politik imponerar på många sätt. Det är välorganiserat och har expanderat kraftigt över tid. Det erbjuder en lång rad kurser av hög kvalitet och kan skryta med många kompetenta lärare. Studenterna är också på det hela taget mycket nöjda med programmet. Det finns dock en förbättringspotential. Utbudet av kurser om politiskt

beteende borde utökas. Både med tanke på den framgångsrika forskning som institutet bedriver på området och med tanke på områdets centrala roll i dagens statsvetenskap. Det finns även ett behov av fler kurser om Norges politiska system. Dels för att det finns en stor efterfrågan på sådana kurser bland studenterna, då de flesta av dem kommer att arbeta inom norsk förvaltning och politik efter sina studier. Dels för att Norges politiska system utgör en naturlig referenspunkt för de flesta studenter.

Min bedömning är att det torde vara relativt lätt att på kort tid åtgärda bristen på kurser om norsk politik, då de flesta forskare och lärare vid institutet bör ha de kunskaper som krävs för att undervisa på sådana kurser. Bristen på kurser som fokuserar på politisk beteende är möjligen svårare att lösa med kort varsel, men torde delvis lösa sig själv på sikt i och med nyrekryteringar av personal och när forskande personal återgår till att undervisa i högre utsträckning än de gör i dagsläget. Dock bör programmets och institutets ledningar hålla ett öga på den framtida bemanningssituationen och vidta åtgärder om inte bristen på lärare som kan undervisa om politiskt beteende upphör.